

Иван Бркљачић: *Љубав! – концерт за саксофон и оркестар*

Контекст и тематика дела

Љубав! – концерт за саксофон и оркестар најновија је композиција Ивана Бркљачића (1977). Написана је 2018. године, као поруџбина Београдске филхармоније. Ово је друго концертантно дело аутора, намењено солисти и симфонијском оркестру. У истом формалном оквиру, први пут се опробао приликом писања дипломског рада – концерта за клавир и оркестар, *ИТ!*, али се овом жанру могу придодати и сродна дела нешто мањег инструменталног састава – *Флиза* за флауту и камерни ансамбл (2006) и *Каватина* за виолину и гудачки оркестар (2007).

С обзиром на то да овом приликом, поред музиколошке, говорим и из позиције институције као наручиоца дела, кратко ћу се осврнути и на саму концепцију концертног програма, која је имала директан утицај на тематску поставку композиције. Намера је, наиме, била да се публици Београдске филхармоније, кроз циклус од пет концерата, прикажу различите перцепције и тумачења теме љубави, схваћене у најширем смислу те речи. На овом конкретном примеру, поставили смо два ремек дела музичке литературе 19. и 20. века: *Франческу да Римини* Петра Иљича Чајковског и избор из три балетске свите *Ромео и Јулија* Сергеја Прокофјева. С обзиром на чињеницу да ове две композиције карактеришу сасвим другачији и међусобно различити идејни кругови, стилски израз и музички језик, дело Ивана Бркљачића донело је намеран и неопходан контраст. Савремени музички језик 21. века, чија је главна карактеристика у овом случају репетитивност, аутор комбинује са примесама, али и конкретним асоцијацијама на популарну музику. Избор саксофона за солистички инструмент употпуњује ову шаролику звучно-идејну слику, али никако не представља случајност. Иако је употреба саксофона у симфонијском оркестру у извођачку праксу ушла крајем 19. века, и то претежно у француској музици (Бизеа, Делиба и Маснеа), своју пуну примену доживљава управо у првој половини 20. века, у делима Р. Штрауса, Бартока, Шостаковича, и Рахмањинова, а један од најупечатљивијих примера управо је балет *Ромео и Јулија* Сергеја Прокофјева. С друге стране, саксофон је у истом периоду почео да се везује и за популарни жанр, а од друге половине прошлог века постао је персонификација различитих љубавних садржаја и романтичних алузија, али и асоцијација на џез и друге популарне и лакше музичке жанрове. У том смислу, као резултат смо добили веома интересантан пресек и један од многих могућих одговора на питање како љубав као вечити људски покретач, тема и инспирација уметника кроз временске епохе, има различито значење и смисао, другачије се посматра и контекстуализује у односу на време у којем уметник ствара.

Формална структура

Структура и форма дела, као и његов општи музички ток, како сам аутор наводи, прате идеју једне специфичне и сасвим посебне врсте љубави – *непоновљиве*,

страствене, у надасве лууде. По форми, оно је једноставачне, мозаичне структуре, подељено на девет одсека. У оквиру њих се непоновљивост остварује непостојањем нити једног репризног музичког материјала, то јест константном прогресијом.

Иако аутор сам наводи да нема репризности, већ само разраде у сталној прогресији, сличан материјал је, иако у различитим компонентама и појавним облицима, ипак присутан, као црвена нит која повезује дело.

Третман солисте и однос солисте и оркестра

Третман солистичког инструмента је веома виртуозан, а чињеница да Бркљачић има вишегодишње искуство у писању за саксофон, очигледна је и у овом делу. Јасно је да су аутор и солиста, Милан Савић, коме је дело и посвећено, сарађивали од самог почетка рада на солистичком парту. Деоница саксофона, који кроз смењивање карактерно различитих одсека, доминира музичким материјалом, написана је зналачки, и у потпуном складу са техничким могућностима инструмента. Дијалози са појединачним инструменталним групама или целим ансамблом, смењују се у односу на изнет музички материјал.

Познавање природе инструмента, опсега, волумена, боје, и његових техничких могућности, Бркљачић приказује у потпуности, при том их прилагођавајући афинитету солисте коме је дело наменио. Оркестарска пратња боји и допуњава солистичку деоницу, водећи нас кроз различита расположења и атмосферу сваког појединачног одсека. Бркљачић на најбољи могући начин искоришћава инструменте симфонијског оркестра који су му на располагању, како би постигао адекватне боје.

Иако је однос оркестра и солисте свакако условљен тематским материјалом, аутор ипак примат даје солисти, који слушаоца *води* кроз све одсеке, причајући своју љубавну причу. А та прича је слојевита и открива нам различите нивое композиторовог унутрашњег бића. Како је Бркљачић сам навео, један слој указује на *оне љубавне варнице које се могу осетити на неком рок концерту у односу који се ствара између једног супер стар-а и његове публике*. Следећи ниво аутор означава као афинитет према класичним камерним ансамблима, попут гудачког квартета, дувачког квинтета или гудачког оркестра. Наредни се односи на љубав према класичном саксофону, инструменту коме је посветио многе своје композиције (*Cutting Edge /2004/, Quattro temperamenti /2011/, Истар /2011/, у којем је чак и један од ликова у композицији, Мекмеланхолик, тенор саксофон, Saxolo /2015/, Sax & Sex /2015/*). Као посебан слој, Бркљачић наводи и љубав према географском простору коме припада, и у којем живи и ради. То се може осетити кроз фолклорне фрагменте у музичком току, који нису толико очигледни у звучном резултату, колико на концептуалном нивоу: у појединачном мотивском раду или понеком орнаменту у солистичкој деоници. Напоследку, у музичко ткиво је, према ауторовим речима, уткана и сасвим субјективна и лична наклоност аутора према Београдској филхармонији, уз чије је интерпретације одрастао, формирао свој музички укус и упознавао композиторски занат,

али и према солисти коме је дело наменио, а који својим интерпретативним вештинама представља достојну инспирацију сваком аутору.

Тематски материјал солистичке деонице заснива се на пасажима и фразама које се понављају у оквиру сваког одсека, некад ритмички, некад мелодијски, некад и са више удружених компоненти, па се у звучном резултату стиче утисак репетитивности.

Утицај популарне музике

Асоцијације на популарну музику нису стране Бркљачићевом опусу. Примери су бројни, посредни и непосредни, више или мање суптилно инкорпорирани у музичко ткиво или, пак, представљају потпуно *искакање* из жанра класичне музике (*Где је ДЛМ /2005/, Sun King – омаж Битлсима за женски хор /2006-07/, B-G-B-A Ro(c)k /2016/*). Ови утицаји произилазе из ауторовог афинитета према популарном жанру, при чему се превасходно мисли на рок музику уз коју је одрастао као слушалац. Синтеза ових различитих утицаја, уз класично образовање, резултирала је веома јасним асоцијацијама на Бркљачићеве музичке идоле – групе *Квин* и *Битлс*. Тако, на пример, одмориште од репетитивног тока у средишњем одсеку, представља асоцијација на чувени хит *Битлса All You Need Is Love*, коју у хармонским разлагањима у сасвим класичном маниру доносе први пултеви секције гудачких инструмената. Потом, као директан омаж својој *музичкој љубави*, у претпоследњем одсеку, аутор парафразира мотив из легендарних наступа групе *Квин* на Вемблију, 1985. године. Дијалог фронтмена Фредија Меркјурија пред почетак извођења њиховог хита *Under Pressure*, кроз својеврсне варијације на тему песме, и стотине хиљада људи на стадиону, Бркљачић преноси у концертну дворану у којој солиста *задаје* фразе, које оркестар потом понавља. Тако солиста добија улогу својеврсне рок звезде, а оркестар постаје његова пратња и публика. Дијалог између Фредија Меркјурија и његове публике завршава се духовитом псовком певача и, условно речено, музичком победом публике, док солиста и оркестар надметање завршавају без победника и без губитника, заједно урањајући у финални одсек композиције. Њихов растанак је нагао и срдачан, остављајући утисак да нови дијалози тек следе.

Поред овога, у музичком току чујемо и врло јасан и недвосмислен одзвук Гершвинове *Рапсодије у плавом*, што такође није усамљен случај у опусу Ивана Бркљачића, имајући у виду да је директан омаж уметнику аутор дао већ у својој раној стваралачкој фази – делу „*Summertime*“, *варијације на Гершвина*. У концерту за саксофон и оркестар, он даје јасну музичку асоцијацију на чувени уводни пасаж који у Гершвиновом оригиналу доноси кларинет, чији звук подсећа на саксофон. Данас нас ова фраза асоцира на атмосферу њујоршког Бродвеја и џез стандарда из америчких мјузикала чији је Гершвин један од најпознатијих представника.

***

Љубав! – концерт за саксофон и оркестар Ивана Бркљачића представља вредан допринос српској концертантној музичкој литератури. Још је значајнији ако у обзир узмемо чињеницу да је концерт намењен саксофону и оркестру пре њега написао само један домаћи аутор – Петар Стојановић, и то половином протеклог века. С обзиром на то да, према тренутни доступним подацима, он никада није изведен, Бркљачићево дело остаће записано као први изведени концерт за саксофон и симфонијски оркестар у историји српске музике.

Поред ових историјских факата, можемо закључити да је *Љубав!* персонификација Бркљачићевог стваралачког и животног пута. Његово остварење доноси синтезу знања, искуства и умећа зрелог аутора, али и свих оних слојева и утицаја који данас чине једног савременог човека. Оно није ни херметично, нити квази-академско, није ни популарно нити тривијално, како би на прво слушање освојило наклоност и додворило се неком просечном конзументу. Оно је искрен исказ аутора и човека сатканог од различитих животних и музичких нити који отворено комуницира са околином којој се обраћа, са циљем да свако ко жели, његову уметност може да разуме. Управо због тога, овај исказ, непоновљив и јединствен, обезбеђује Концерту за саксофон и оркестар оно што је највећа вредност и претензија сваког врхунског уметничког дела – дуг и сигуран живот на концертном подијуму.

мр Асја Радоњић